

УДК 349.6

Екологічне право

Сухоруков Іван Ярославович

студент факультету адвокатури

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Сухоруков Иван Ярославович

студент факультета адвокатуры

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Sukhorukov Ivan

Student of the Barristers' Faculty of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Челпанова Анастасія Геннадіївна

студент факультету адвокатури

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Челпанова Анастасия Геннадиевна

студент факультета адвокатуры

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Chelpanova Anastasiia

Student of the Barristers' Faculty of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Малохліб Олена Сергіївна

кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Малохлеб Елена Сергеевна

кандидат юридических наук, ассистент кафедры экологического права

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Malokhlib Olena

PhD in Law, Assistant of the Department of Environmental Law

Yaroslav Mudryi National Law University

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО
ПОВІТРЯ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЗАГРЯЗНЕНИЯ АТМОСФЕРНОГО
ВОЗДУХА В УКРАИНЕ И В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ
LEGAL REGULATION OF AIR POLLUTION IN UKRAINE AND THE
EUROPIAN UNION**

Анотація. Стаття присвячена аналізу українського законодавства у сфері охорони атмосферного повітря, а також розробці практичних рекомендацій щодо його удосконалення шляхом співставлення із законодавством Європейського Союзу. З огляду на необхідність запозичення Україною позитивного досвіду країн Європейського Союзу у сфері охорони атмосферного повітря, в статті проаналізовано законодавство щодо забезпечення якості повітря таких країн, як Німеччина, Французька Республіка, Швейцарська Конфедерація. Визначені основні види забруднювачів атмосферного повітря. Висвітлено проблему недостовірності інформації про якість атмосферного повітря. Авторами пропонуються шляхи удосконалення вітчизняного законодавства у сфері охорони атмосферного повітря.

Ключові слова: атмосферне повітря, охорона атмосферного повітря, навколишнє природне середовище, охорона здоров'я.

Аннотация. Статья посвящена анализу украинского законодательства в сфере охраны атмосферного воздуха, а также разработке практических рекомендаций по его усовершенствованию путем сопоставления с законодательством Европейского Союза. Учитывая необходимость заимствования Украиной положительного опыта стран Европейского Союза в сфере охраны атмосферного воздуха, в статье проанализировано законодательство по обеспечению качества воздуха таких стран как Германия, Французская Республика,

Швейцарская Конфедерация. Определены главные виды загрязнителей атмосферного воздуха. Освещена проблема недостоверности информации о качестве атмосферного воздуха. Авторами предлагаются пути усовершенствования отечественного законодательства в сфере охраны атмосферного воздуха.

Ключевые слова: *атмосферный воздух, охрана атмосферного воздуха, окружающая среда, охрана здоровья.*

Summary. *The article is devoted to the analysis of the Ukrainian legislation in the field of air protection, as well as the development of practical recommendations for its improvement by comparing it with the legislation of the European Union. Given the need for Ukraine to borrow the positive experience of the European Union in the field of air protection, the article analyzes the legislation to ensure air quality in countries such as Germany, the French Republic, the Swiss Confederation. The main types of air pollutants are identified. The problem of inaccuracy of information on air quality is highlighted. The authors suggest ways to improve domestic legislation in the field of air protection.*

Key words: *atmospheric air, protection of atmospheric air, environment, health protection.*

Постановка проблеми. Однією із основних засад державної екологічної політики України є збереження навколишнього природного середовища та його складових, що є життєво необхідним для існування людини. Сьогодні забруднення атмосферного повітря є однією з найгостріших екологічних проблем. Відповідно до даних Всесвітньої організації охорони здоров'я забруднення атмосферного повітря є одним із основних факторів ризику для здоров'я людини. Більшість населення країни проживає на територіях, де стан атмосферного повітря не відповідає гігієнічним вимогам, що зумовлює загальну захворюваність населення.

Рівень забруднення атмосферного повітря великих міст і промислових регіонів залишається стабільно високим. Основними причинами, що зумовлюють незадовільну якість атмосферного повітря в населених пунктах є недотримання суб'єктами господарювання норм природоохоронного законодавства, а також низькі темпи впровадження новітніх технологій.

Зважаючи на важливість збереження навколишнього природного середовища та охорони здоров'я населення, все більшої актуальності набуває питання належного правового регулювання відносин у сфері охорони атмосферного повітря. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відкрило нові можливості щодо впровадження стандартів у сфері охорони довкілля. Законодавство у сфері охорони атмосферного повітря повинне спрямовуватися на: (а) досягнення національних пріоритетів, (б) виконання ратифікованих міжнародних документів, (в) забезпечення його наближення до відповідних директив Європейського Союзу з метою поліпшення якості атмосферного повітря й посилення реагування на наслідки зміни клімату.

Аналіз останніх досліджень. Визначеній тематиці присвячені праці таких науковців, як А. П. Гетьман, Н. Р. Малишева, Г. В. Анісімова, О. В. Донець, Є. М. Копиця та ін. Проте, незважаючи на поширеність даної тематики серед вчених-правників, необхідним є аналіз вітчизняного законодавства у сфері охорони атмосферного повітря та його адаптації до європейських вимог.

Метою статті є аналіз правового регулювання у сфері охорони атмосферного повітря в Україні та Європейському Союзі й розробка практичних рекомендацій з удосконалення вітчизняного законодавства в зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» [1] забрудненням атмосферного

повітря є змінення його складу і властивостей в результаті надходження або утворення в ньому фізичних, біологічних факторів і (або) хімічних сполук, що можуть несприятливо впливати на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища.

У Національній доповіді Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України про стан навколишнього природного середовища у 2019 р. [2] зазначається, що антропогенне і техногенне навантаження на атмосферне повітря в Україні у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу. Основними забруднювачами атмосферного повітря залишаються підприємства добувної і переробної промисловості, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, викиди забруднюючих речовин яких складають понад 92 % від загального обсягу викидів в атмосферне повітря в Україні [3]. В доповіді виокремлено два основних види джерел забруднення – пересувні й стаціонарні. При чому, від пересувних джерел забруднення, зокрема автомобілів, у 2019 р. в атмосферу надійшло 1648,8 тис. т забруднюючих речовин або на 35,9 тис. т (на 2,2 %) більше ніж у 2018 р. Зі стаціонарними джерелами ситуація більш позитивна: в атмосферу викинуто 121,3 млн. т діоксиду вуглецю, парникового газу, що впливає на зміну клімату, тобто на 4 % нижче аналогічного показника 2018 р. Зокрема, викиди метану, які належать до парникових газів, зменшилися на 9,3 тис. т (2,1 %), а викиди оксиду азоту зменшились на 1,8 тис. т (20,3 %) [2].

Відповідно до чинного законодавства з метою забезпечення збирання, збереження, оброблення та проведення аналізу інформації про якість атмосферного повітря, оцінювання й прогнозування її змін і ступеня небезпечності, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень у галузі охорони атмосферного повітря, а також інформування населення про якість атмосферного повітря, вплив

його забруднення на здоров'я та життєдіяльність населення здійснюється державний моніторинг у галузі охорони атмосферного повітря [4]. Суб'єктами моніторингу атмосферного повітря є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство охорони здоров'я України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державне агентство України з управління зоною відчуження, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, обласні, Київська міська держадміністрація, виконавчі органи міських рад. Як бачимо система суб'єктів здійснення моніторингу атмосферного повітря є досить розгалуженою.

На основі даних та інформації, отриманої в результаті здійснення моніторингу атмосферного повітря, визначається рівень забруднення атмосферного повітря на певній території за певний проміжок часу, відповідність стану атмосферного повітря вимогам якості повітря; здійснюється контроль та оцінка впливу на якість повітря заходів, спрямованих на обмеження викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря, оцінка впливу забруднення атмосферного повітря на навколишнє природне середовище, здоров'я та життєдіяльність населення.

Однак, сьогодні існує проблема недостовірності інформації про якість атмосферного повітря. Зазначимо, що рівень забруднення атмосферного повітря вимірюють пости моніторингу – павільйони або автомобілі, які обладнані відповідними приладами. Такі пости встановлюють в населених пунктах й обслуговуються централізованими хімічними лабораторіями. В Україні є 162 стаціонарних, 2 маршрутних пости спостережень і 2 станції транскордонного переносу, які підпорядковуються Українському гідрометеорологічному центру. Спостереження за забрудненням атмосферного повітря проводять у 53 містах України [5].

Державна система якості повітря в Україні не відповідає викликам сьогодення. Більшість постів моніторингу створювалися ще за радянських часів. Вони роблять заміри максимум кілька разів на добу, крім того, дані збираються вручну та вносяться до відповідної бази даних. Слід зазначити, що було створено декілька проєктів, таких як: ecoifo.pro, eco-city.org.ua, які мають на меті інформування суспільства про якість атмосферного повітря. Однак, виникає питання про те, які саме формули та показники застосовуються для визначення якості атмосферного повітря в зазначених проєктах [6].

Основними недоліками системи моніторингу якості атмосферного повітря в Україні слід визнати такі: (а) недостатність фінансування; (б) проведення моніторингу лише у спеціально відведений час; (в) перелік речовин, які підлягають моніторингу, не відповідає вимогам ЄС; (г) відсутність нормативно-правової бази щодо інформування населення про якість атмосферного повітря [7, с. 4].

Для вирішення зазначених проблем необхідним є: по-перше, створення розгалуженої системи моніторингових станцій; по-друге, удосконалення системи збору, аналізу та передачі даних про якість атмосферного повітря (в тому числі населенню); по-третє, створення стратегії фінансової підтримки системи моніторингу якості атмосферного повітря.

Першим кроком на шляху до забезпечення ефективного моніторингу атмосферного повітря стало створення Міжвідомчої комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря, основними напрямками діяльності якої, поміж іншого, є: по-перше, розгляд проблемних питань забезпечення функціонування державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря, формування й реалізація планів поліпшення якості атмосферного повітря органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а

також надання пропозицій щодо їх вирішення; по-друге, розгляд питань та надання рекомендацій щодо державної підтримки в напрямку створення та забезпечення функціонування системи державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря, реалізації планів поліпшення якості атмосферного повітря та заходів для поліпшення стану атмосферного повітря; по-третє, розгляд та надання висновків щодо змін до програм державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря з метою їх відповідності законодавству та єдиним методичним вимогам у сфері державного моніторингу зазначеної сфери тощо.

Зазначимо також, що з 1 січня 2021 р. в Україні відповідно до Закону України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» [8] запрацювала система моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, що є важливим для подальшої співпраці з ЄС та впровадження Україною Європейського зеленого курсу, а також для співробітництва з країнами у сфері зміни клімату в рамках Паризької угоди.

У науковому колі існує позиція відповідно до якої найуспішніше екологічні проблеми вирішуються в умовах європейської інтеграції [9]. Досвід реалізації екологічної політики країнами Євросоюзу вартий особливої уваги. З огляду на це, необхідним є дослідження правової регламентації охорони атмосферного повітря в Європейському Союзі для проведення порівняльного аналізу з положеннями національного законодавства у цій сфері та виявлення шляхів удосконалення останнього шляхом запозичення позитивного досвіду.

Питання якості атмосферного повітря на території Європейського Союзу регламентується нормативними актами двох рівнів – наднаціональними й національними. Директива 2008/50/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 р. про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи є основним нормативним актом, який

закріплює основні положення щодо якості повітря, критеріїв оцінки його забруднення, а також визначає джерела забруднення повітря [10]. Відповідно до законодавства ЄС на держав-членів покладаються такі обов'язки, як: (а) здійснення контролю за якістю атмосферного повітря; (б) доведення інформації до населення про стан атмосферного повітря; (в) дотримання встановлених стандартів охорони здоров'я; (г) створення планів дій для зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та їх реалізація у тих зонах і агломераціях, де порушуються граничні норми забруднення, що визначаються Директивою 2001/81/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2001 р. [11]; (д) здійснення превентивних заходів забруднення повітря внаслідок промислової діяльності тощо.

Європейське законодавство щодо охорони атмосферного повітря будується на принципі, відповідно до якого держави-члени ділять свою територію на зони і агломерації. У цих зонах і агломераціях держави повинні проводити оцінку рівня забруднення атмосферного повітря з використанням вимірювань, моделювання та інших емпіричних методів і надавати дані про якість повітря Європейській Комісії. Якщо рівень забруднення перевищує граничні норми, визначені Директивою 2001/81/ЄС, держава-член зобов'язана підготувати план заходів або програму якості повітря для усунення відповідних джерел забруднення [12].

Слід зазначити, що у випадку перевищення граничних норм забруднення атмосферного повітря з вини іншої країни, зацікавлені держави-члени співпрацюють і за необхідності розробляють спільні плани щодо якості повітря з метою усунути таке перевищення шляхом застосування відповідних, але пропорційних заходів.

Ще одним законодавчим актом, що регулює відносини у сфері дотримання чистоти повітря, виступає Директива 2010/75/ЄС

Європейського Парламенту і Ради від 24 листопада 2010 р., що приділяє увагу промисловим викидам [13]. Регулювання промислових викидів базується на дозвільній системі. Тобто для здійснення промислової діяльності, що може зашкодити атмосферному повітрю, необхідно отримати дозвіл, в якому будуть встановлені гранично допустимі норми викидів у повітря. У випадку порушення відповідних граничних норм, окрім юридичної відповідальності, компетентний орган зобов'язаний вжити заходів для відновлення стану атмосферного повітря, який існував до моменту порушення. Крім того, під час діяльності суб'єктів господарювання, у яких наявний дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, компетентні органи постійно здійснюють контроль з метою унеможливлення порушення законодавства та створення загрози забруднення атмосферного повітря. У строк, що встановлюється національним законодавством, здійснюється перегляд зазначених дозвільних документів з перевіркою засобів виробництва й фільтрації відходів. У випадку порушення технічного стану обладнання, дозвіл на здійснення такої діяльності анулюється.

Законодавством Європейського Союзу також передбачено встановлення системи екологічних інспекцій об'єктів, що спрямована на дослідження повного спектру релевантних впливів на довкілля з боку господарюючих суб'єктів, що можуть спричинити забруднення атмосферного повітря. Держави-члени зобов'язані забезпечувати надання господарюючими суб'єктами компетентним органам усієї необхідної допомоги для того, щоб вони мали можливість здійснювати нагляд, відбирати контрольні зразки, збирати будь-яку інформацію, необхідну для виконання їхніх обов'язків та перебувати на території відповідних суб'єктів промислового сектору. Діяльність компетентних органів, що проводять екологічні інспекції базується на плановій основі, відповідно до якої встановлюється періодичність візитів для відбирання контрольних

зразків. Інтервал між плановими перевірками не повинен бути більшим ніж 1 рік для тих суб'єктів господарювання, що становлять найбільшу загрозу забруднення атмосферного повітря, та не більше ніж 3 роки для підприємств, що становлять найменшу загрозу. Класифікація підприємств здійснюється за критерієм потенційної небезпечності речовин у викидах.

Політика Євросоюзу також забезпечує громадську участь у процедурі надання, оновлення, зміні умов дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що дозволяє особам, які проживають на території відповідної зони чи агломерації, здійснювати громадський контроль, тим самим забезпечуючи загальну поінформованість населення щодо якості атмосферного повітря.

Директива ЄС 2016/2284 Європейського Парламенту і Ради від 14 грудня 2016 р. про скорочення викидів окремих атмосферних забруднюючих речовин [14] встановлює зобов'язання для держав-членів Євросоюзу щодо скорочення таких викидів як діоксиду сірки, оксиду азоту, легких органічних сполук, аміаку та дрібних твердих частинок на період 2020-2030 років і далі. Для цього держави-члени зобов'язані: (а) приймати та реалізовувати відповідні національні програми контролю забруднення атмосферного повітря, в яких передбачати заходи щодо скорочення таких викидів; (б) створювати національні кадастри викидів забруднюючих речовин; (в) здійснювати прогнозування їх обсягів; (г) готувати інформаційні звіти про інвентаризацію та стан технічного обладнання, що здійснює фільтрацію речовин, які утворюються після промислової діяльності; (д) звітувати перед Європейською Комісією, в свою чергу комісія до 1 квітня 2020 р. та наступні кожні чотири роки звітує перед Європейським Парламентом та Європейською Радою про виконання зазначеної Директиви. Якщо у звіті вказується, що недосягнення орієнтовних рівнів викидів та зобов'язань щодо їх скорочення є результатом неефективного законодавства Європейського

Союзу у сфері контролю забруднення атмосферного повітря з його імплементацією на національному рівні держав-членів, то Європейська Комісія зобов'язана дослідити необхідність подальших дій та подати пропозиції щодо змін до законодавства з метою забезпечення дотримання зобов'язань Директиви ЄС 2016/2284.

Зазначимо також, що держави-учасники можуть стимулювати зменшення викидів в повітря на національному рівні. Так, основним законодавчим актом, який регулює питання якості повітря у Французькій Республіці є Закон про якість повітря та раціональне використання енергії, відповідно до якого передбачається здійснення моніторингу якості повітря, впровадження фіскальних й фінансових положень, введення системи контролю й штрафів, а також створення технічних можливостей і розробку інструментів прямого планування [15].

У 2016 р. був створений Національний план моніторингу якості атмосферного повітря, який часткового перейняв принципи та положення Директиви 2008/50/ЄС. Він деталізує положення щодо здійснення контролю за викидами забруднюючих речовин. Так, на території Французької Республіки створена мережа вимірювальних станцій, за допомогою яких безперервно здійснюється аналіз та оцінка якості атмосферного повітря. На національні органи покладаються обов'язки щодо контролю та вжиття відповідних заходів для дотримання норм якості повітря. Слід зазначити, що у Французькій Республіці діє система заохочень зменшення шкідливих викидів (встановлення податкових пільг для теплових, газових, гібридних та електричних транспортних засобів, що надаються у випадку придбання екологічно чистих автомобілів, відмови від старих автомобілів, а також купівлі електричних велосипедів). Також в м. Париж запроваджено систему оцінки викидів автомобілів у вигляді наліпок на транспортні засоби, який обов'язково кріпиться на кожен автомобіль, і дозволяє знати іншим особам про можливий вплив при контакті з відповідним

транспортним засобом. Градація здійснюється на 6 ступенів в залежності від віку автомобілю. Як заохочення до використання нових технологій, що зменшують забруднення атмосферного повітря, впроваджені податкові кредити для домогосподарств, які використовують новітні опалювальні прилади, що працюють за допомогою нових видів енергії.

Основним законом Німеччини, що регулює забезпечення якості атмосферного повітря є Закон про запобігання шкідливого впливу на навколишнє середовище, спричинене забрудненням повітря, шумом, вібрацією та подібними явищами [16]. Даний нормативний акт визначає основні напрямки та органи здійснення моніторингу якості повітря, контроль суб'єктів, що можуть здійснювати забруднення під час промислової діяльності. Урядом Німеччини у 2016 р. був прийнятий План дій щодо клімату 2050, який передбачає зменшення парникових газів, що виникають внаслідок промислової та побутової діяльності. Планом передбачається: по-перше, встановлення стандартів якості атмосферного повітря та вимог щодо скорочення викидів забруднюючих речовин, а також їх граничні показники; по-друге, встановлення правил виробництва та вимог якості технічного обладнання тощо.

В Німеччині також впроваджений автомобільний податок, який покладається на осіб, що володіють транспортними засобами, та поділяється в залежності від року випуску автомобілю та якості систем, що здійснюють фільтрацію шкідливих речовин. Крім того, як і в Французькій Республіці, в Німеччині впроваджена градація норм викидів вихлопних газів, які дозволяють відповідному транспортному засобу пересуватися по певній частині міст Німеччини (встановлення так званих «зелених зон»).

Основним законодавчим актом Швейцарської Конфедерації, що визначає основні заходи щодо охорони атмосферного повітря, є Федеральний Закон про охорону навколишнього середовища [17]. Він передбачає стандартизацію та вимоги до засобів, що використовуються для

фільтрації шкідливих речовин під час промислового виробництва, а також визначає органи, що здійснюють моніторинг якості повітря та проводять планові перевірки суб'єктів промислової діяльності та їх обов'язки. Аналогічно іншим державам встановлюються вимоги до вихлопних газів та якості й складу палива, мастил транспортних засобів як джерел значного забруднення атмосферного повітря. Публічний транспорт підлягає постійному оновленню відповідно до нових технологій, що дозволяє зменшити кількість шкідливих викидів. Законодавство Швейцарської Конфедерації також передбачає податкові пільги, які надаються у випадку зменшення вихлопних газів.

Проаналізувавши чинне законодавство України та законодавство ЄС в сфері охорони атмосферного повітря, можна прийти до висновку, що українське законодавство частково відповідає вимогам законодавства ЄС. Крім того, законодавство України в сфері охорони атмосферного повітря характеризується наявністю значної кількості нормативно-правових актів, переважна більшість з яких є підзаконними.

Висновок. Сьогодні чинне законодавство у сфері охорони атмосферного повітря потребує вдосконалення. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та потреба адаптації вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу надають відповідний вектор вдосконалення законодавства у зазначеній сфері. Беручи до уваги позитивний досвід країн ЄС в зазначеній сфері, доцільним вбачається, по-перше, створення спеціальних регіональних державних органів, до повноваження яких буде належати здійснення моніторингу якості повітря, а також встановлення вимог до засобів виробництва, засобів фільтрації повітря, які використовується під час промислової діяльності та побутового використання приладів та техніки, по-друге, введення податкових пільг у разі зменшення небезпечних викидів суб'єктами промислової діяльності, а також транспортними

засобами. Підвищення ефективності правового регулювання охорони атмосферного повітря дасть змогу підвищити його якість і як наслідок поліпшити екологічну ситуацію в державі.

Література

1. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 р. № 2707-12. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 678.
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2019 році. URL: <https://merp.gov.ua/news/37844.html> (дата звернення: 05.10.2021).
3. Матус С. А., Левіна Г. М., Карпюк Т. С. Базове дослідження стану та напрямків розвитку екологічної політики України та перспективи посилення участі організацій громадянського суспільства у розробці та впровадженні політик дружніх до довкілля: аналітичний звіт. Київ: Міжнародний фонд «Відродження», 2019. 117 с. URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2019/12/baseline-research_report_publishing-dec-2019.pdf (дата звернення: 06.10.2021).
4. Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 р. № 827. *Офіційний вісник України*. 2019. № 70. Ст. 2451.
5. Що таке пост моніторингу якості повітря і для чого він потрібен місту? URL: https://ecoclubrivne.org/air_quality_monitoring_post/ (дата звернення: 06.10.2021).
6. Дані електронної системи моніторингу стану забруднення навколишнього середовища EcoInfo. URL: https://ecoinfo.pro/site/any_points (дата звернення: 18.10.2021).
7. Кольцов М., Шевченко Л. Моніторинг якості атмосферного повітря: український та міжнародний досвід: аналітична записка. Київ: ГО «Відкрите суспільство», 2018. 13 с. URL:

https://openaccess.org.ua/data/blog_dwnl/Analitichna_zapiska_atmosferne_rovitrya.pdf (дата звернення: 07.10.2021).

8. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів: Закон України від 12.12.2019 р. № 377-IX. *Офіційний вісник України*. 2020. № 2. Ст. 46.
9. Попович Ю. Досвід реалізації екологічної політики ЄС країнами Центральної і Східної Європи: уроки для України. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02\(13\)/12pydeuu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02(13)/12pydeuu.pdf) (дата звернення: 08.10.2021).
10. Ambient air quality and cleaner air for Europe: Directive of the European Parliament and of the Council of 21.05.2008. № 2008/50/EC. *Official journal of the European Union*. 2008. № 152. P. 1-44. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1517767986250&uri=CELEX:32008L0050> (дата звернення: 09.10.2021).
11. National emission ceilings for certain atmospheric pollutants: Directive of the European Parliament and of the Council of 23.10.2001. № 2001/81/EC. *Official journal of the European Union*. 2001. № 309. P. 22-30. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0081&qid=1634673282480> (дата звернення: 09.10.2021).
12. Законодавчі заходи та бізнес-стимулювання щодо боротьби із забрудненням повітря у країнах з розвинутою економікою. URL: http://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/piblications/59_0.pdf (дата звернення: 09.10.2021).
13. Industrial emissions (integrated pollution prevention and control): Directive of the European Parliament and of the Council of 24.11.2010. № 2010/75/EU. *Official journal of the European Union*. 2010. № 334. P. 17-119. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

- content/EN/TXT/?qid=1517823914348&uri=CELEX:32010L0075 (дата звернення: 10.10.2021).
- 14.Reduction of national emissions of certain atmospheric pollutants: Directive of the European Parliament and of the Council of 14.12.2016. № 2016/2284. *Official journal of the European Union*. 2016. № 344. P. 1-31. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1517841840816&uri=CELEX:32016L2284> (дата звернення: 11.10.2021).
- 15.Sur l'air et l'utilisation rationnelle de l'énergie: Loi. 30.12.1996. № 96-1236. *Légifrance*. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000381337> (дата звернення: 12.10.2021).
- 16.Schutz vor schädlichen Umwelteinwirkungen durch Luftverunreinigungen, Geräusche, Erschütterungen und ähnliche Vorgänge: Gesetz. 15.03.1974. *BGBI*. S. 123. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bimschg> (дата звернення: 13.10.2021).
- 17.Protection of the environment: Federal act. 07.10.1983. № 814.01. *AS*. 1984. № 1122. URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1984/1122_1122_1122/en (дата звернення: 14.10.2021).

References

1. Pro ohoronu atmosfernogo povitrja: Zakon Ukrainy vid 16.10.1992 r. № 2707-12. (1992). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 50, art. 678.
2. Nacionalna dopovid pro stan navkolyshnogo pryrodnogo seredovyshha v Ukraini u 2019 roci. URL: <https://mepr.gov.ua/news/37844.html>
3. Matus S. A., Levina G. M., Karpjuk T. S. (2019). Bazove doslidzhennja stanu ta naprjamkiv rozvytku ekologichnoi polityky Ukrainy ta perspektyvy posylennja uchasti organizacij gromadjanskogo suspilstva u rozrobci ta

- vprovadzheni polityk druzhnih do dovkillja. Kyiv: Mizhnarodnyj fond «Vidrodzhennja». URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2019/12/baseline-research_report_publishing-dec-2019.pdf
4. Dejaki pytannja zdijsnennja derzhavnogo monitoryngu v galuzi ohorony atmosferного povitrya: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.08.2019 r. № 827. (2019). *Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 70, art. 2451.
 5. Shho take post monitoryngu jakosti povitrya i dlja chogo vin potreben mistu? URL: https://ecoclubrivne.org/air_quality_monitoring_post/
 6. Dani elektronnoi systemy monitoryngu stanu zabrudnennja navkolyshnogo seredovyshha EcoInfo. URL: https://ecoinfo.pro/site/any_points
 7. Kolcov M., Shevchenko L. (2018). Monitoryng jakosti atmosferного povitrya: ukrai'ns'kyj ta mizhnarodnyj dosvid: analitychna zapyska. Kyiv: GO «Vidkryte suspilstvo» URL: https://openaccess.org.ua/data/blog_dwnl/Analitichna_zapiska_atmosferne_povitrya.pdf
 8. Pro zasady monitoryngu, zvitnosti ta veryfikacii vykydiv parnykovyh gaziv: Zakon Ukrainy vid 12.12.2019 r. № 377-IX. (2020) *Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 2, art. 46.
 9. Popovych Ju. Dosvid realizacii ekologichnoi polityky JeS krainamy Centralnoi i Shidnoi Jevropy: uroky dlja Ukrainy. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02\(13\)/12pydeuu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02(13)/12pydeuu.pdf)
 10. Ambient air quality and cleaner air for Europe: Directive of the European Parliament and of the Council of 21.05.2008. № 2008/50/EC. (2008). *Official journal of the European Union*, 152, P. 1-44.
 11. National emission ceilings for certain atmospheric pollutants: Directive of the European Parliament and of the Council of 23.10.2001. № 2001/81/EC. (2001). *Official journal of the European Union*, 309, P. 22-30.

12. Zakonodavchi zahody ta biznes-stymuljuvannja shhodo borotby iz zabrudnennjam povitrja u krainah z rozvynenoju ekonomikoju. URL: http://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/piblications/59_0.pdf
13. Industrial emissions (integrated pollution prevention and control): Directive of the European Parliament and of the Council of 24.11.2010. № 2010/75/EU. (2010). *Official journal of the European Union*, 334, P. 17-119.
14. Reduction of national emissions of certain atmospheric pollutants: Directive of the European Parliament and of the Council of 14.12.2016. № 2016/2284. (2016). *Official journal of the European Union*, 344, P. 1-31.
15. Sur l'air et l'utilisation rationnelle de l'énergie: Loi. 30.12.1996. № 96-1236. (1996). *Légifrance*. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000381337>
16. Schutz vor schädlichen Umwelteinwirkungen durch Luftverunreinigungen, Geräusche, Erschütterungen und ähnliche Vorgänge: Gesetz. 15.03.1974. (1974). *BGBl*, 123.
17. Protection of the environment: Federal act. 07.10.1983. № 814.01. (1984). *AS*, 1122.